

System of knowledge skills and abilities providing sufficient for high school level of computer literacy of graphics design teacher deals in this article. The author describes the basic, professional and high level of computer literacy of teachers.

УДК 378: 37.036: 78.01
ББК 74.58+87.817

Г.О. Білозерська
Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ТА МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНІ ВИМОГИ ДО РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НА МИСТЕЦЬКИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВУЗІВ

У вітчизняних і зарубіжних дослідженнях присвячених умовам ефективності роботи навчальних закладів зроблені висновки про те, що істотною відмінністю є їх емоційний клімат, культура, етнос та інші якості як соціальної системи. Наукові дані переконливо свідчать, що саме середовище у всьому його різноманітті так чи інакше визначає якісні особливості навчально-виховного процесу. Ефективний навчальний заклад створює для студентів таке життєве середовище, яке відрізняє співтовариство, позитивна атмосфера співпраці і безумовного взаємного визнання, що і забезпечує справжню ефективність навчально-виховного процесу.

У дослідженнях констатується, що не існує простого, раз і назавжди заданого поєднання змінних, що визначають обличчя сучасного ефективного навчального закладу. Кожний освітній заклад по-своєму унікальний і є своєрідним віддзеркаленням суспільства, фундаментальною автономною системою, єдиним цілим, яке завжди є чимось більшим, ніж сума складових його частин. Проте при розстановці акцентів зарубіжні вчені однастайні у тому, що на передній план висуваються соціально-психологічні чинники. При цьому провідною установкою є прагнення надавати підтримку будь-якому члену співтовариства, який її потребує. Вся організаційна структура і правила поведінки встановлюються так, щоб забезпечити як можна більшу індивідуальну свободу в рамках обмежень, що добровільно приймаються всіма членами цього співтовариства, що сприяє не тільки хорошій успішності, але і формуванню у кожного студента позитивної самооцінки.

Починаючи з 60-х років в США відомий інший різновид розвивального середовища, названий «справедливі співтовариства». *Справедливі співтовариства* - це добровільні об'єднання адміністрації, студентів і викладачів, що мають міцні зв'язки з батьками. Всі члени співтовариства мають право голосу у вирішенні основних проблем. Школа живе за розробленим власним кодексом поведінки, управління здійснюється органами, вибраними демократичним шляхом. У її основі лежать ідеї Л. Кольберга, що розглядає виховання як зростання особистості від нижчої до вищих ступенів морального розвитку. Емоційно-когнітивна концепція Л. Кольберга заснована на наступній ідеї: етичний розвиток особистості залежить від розумового, а етичне становлення йде послідовно висхідними ступенями. Для цього необхідні перш за все демократичні взаємостосунки педагогів і вихованців, систематичне включення студентів в етичний аналіз своїх і чужих вчинків. Психологічною основою розвивального середовища шкіл справедливого співтовариства є теорія Жана Піаже про стадійний розумовий розвиток, про єдність розумового і морального в процесі цілісного формування особистості.

Вагоме значення для розв'язання проблеми формування розвивального середовища мають праці таких вітчизняних науковців і філософів, як: С. Гончаренко, І. Зязюн, П. Воловик, Л. Коваль, М. Лещенко, Н. Ничкало, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, О. Пехота, О. Рудницька, О. Савченко, С. Сисоєва.

Незважаючи на достатню розробленість методологічних і теоретичних аспектів розвивального середовища, у педагогічних працях до цього часу не набули належного висвітлення питання формування розвивального середовища професійної підготовки. Актуальність даної проблеми, її недостатня розробленість та потреби сучасної педагогічної практики зумовили вибір нашої статті

Розвивальне освітнє середовище музично-педагогічного факультету покликане забезпечити максимально ефективний розвиток музичних і педагогічних якостей особистості майбутнього вчителя музики. Завданням сучасної музично-педагогічної освіти є створення середовища, що характеризується наступними особливостями:

1) застосуванням міждисциплінарного підходу і синтезу психолого-педагогічної науки і різновидів мистецтва в процесі навчання;

2) застосуванням методу моделювання процесів художньо-естетичного виховання і музично-педагогічного навчання, сприймання і відтворення музичних творів, їх творчої інтерпретації, рефлексії художньо-педагогічних ситуацій і власного професійного розвитку;

3) діалогічністю пізнання і спілкування мовою самого мистецтва;

4) потребою в оцінці результатів професійної підготовки, виходячи з критерію сформованих у ході занять навичок художньо-педагогічної діяльності (аксіологічний підхід).

Щоб освітній простір виступав як розвивальне середовище, в ході взаємодії його компонентів він повинен набути певних властивостей:

– гнучкість, здатність ВНЗ до швидкої перебудови відповідно до потреб особистості, навколишнього середовища, суспільства;

– неперервність, що виражається через взаємодію і наступність у мистецькій і педагогічній діяльності;

– варіативність, що припускає зміну РОС відповідно до потребам регіону в освітніх послугах;

– відвертість, демократизацію форм навчання, виховання і взаємодії;

– саморозвиток і саморегуляція, засновані на процесах професійного розвитку особистості;

– установку на музично-естетичне та художньо-педагогічне спілкування-взаємодію всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, що здійснюється на основі психолого-педагогічної підтримки.

У такому розумінні розвивальне середовище - це певний соціум, в рамках якого відбувається формування середовища, розвиток та саморозвиток особистості в цьому середовищі. З цих позицій виділимо наступні варіанти розвивального освітнього середовища професійної підготовки майбутнього вчителя музики:

1) навчальні комплекси, тобто навчальні заклади одного профілю різного рівня освіти в різноманітних комбінаціях (музична школа, музичні училища, коледжі, музичні факультети мистецьких інститутів педагогічних університетів, консерваторія та різноманітні художні колективи у їх складі);

2) локальне розвивальне середовище в межах факультету, класу викладача певної музичної спеціалізації (диригування, вокалу, гри на музичному інструменті);

3) студентські художні колективи (хор, оркестр, ансамбль) де кожен має можливість для реалізації своїх творчих можливостей і набуває практичного досвіду спілкування-взаємодії в галузі мистецтва.

Розвивальне освітнє середовище передбачає діяльнісне спілкування включених у нього суб'єктів навчально-виховного процесу. Як відзначає Р. Єшмор: «Одною-з умов людського суспільства є те, що ми одночасно і самодостатні як індивідууми, і включені ширші соціальні спільноти. І хоча ми цінуємо особисту автономію, ми залишаємося соціальними істотами і потребуємо один одного не тільки заради дружніх відносин, але і заради наповнення нашого життя сенсами і цілями. Завдяки нашим зв'язкам ми беремо участь в ухваленні рішень, у

визначенні загальних цілей, а взаємна підтримка дає задоволення нашим людським потребам» [8, с. 65-66].

Подібний підхід дозволяє розглянути поняття «розвивальне середовище» (РС) в контексті його основних характеристик:

1) інтеграція ідей, заснована на тому, що включені в нього суб'єкти на основі взаємозв'язку індивідуальних способів музично-естетичної і художньо-педагогічної діяльності шукають сумісні шляхи творчого рішення проблем професійного розвитку особистості;

2) спільність зусиль, що означає установку на включеність всіх учасників навчально-виховного процесу на рівні художньо-естетичної, когнітивної, емоційної і психологічної діяльності, внаслідок чого народжується узгодженість, стимулююча відчуття персональної відповідальності кожного суб'єкта художньо-педагогічної діяльності;

3) пошана до особистості, заснована на визнанні музичних і педагогічних здібностей, точок зору на мистецтво і професійний розвиток, художньо-естетичним цінностям кожного індивіда, що зміцнює самооцінку суб'єктів процесу спілкування і формує почуття професійної відповідальності щодо прийняття рішення.

Формування розвивального середовища професійної підготовки (РСПП) музичного факультету педагогічного ВНЗ не може бути забезпечене тільки за рахунок його внутрішніх ресурсів: відносна замкнутість, консервативність форм діяльності, що склалися, і недостатність діяльнісних позицій стає перешкодою для проектування середовища, здатного до саморозвитку.

Як наголошується у дослідженнях, присвячених проблемам розвивального освітнього середовища, «консолідація суспільних сил і організація широких зв'язків з науковими і освітніми центрами є фундаментальною умовою соціально- педагогічного проектування» [4, с.29-40].

З цього виходить умова: для того щоб вищий навчальний заклад міг стати центром РСПП він повинен відповідати цілому ряду соціальних, мистецьких і психолого-педагогічних вимог. Бути інноваційною освітньою установою нового типу, здатною:

- здійснювати інноваційні процеси, динаміку і творчість передбачені в художньо-педагогічних технологіях, у реалізації альтернативних мистецьких і педагогічних ідей;
- робити установку на варіативність, бути позбавленим одноманітності;
- вводити диференційоване навчання (різномістове на першому курсі, різномістове - на другому і третьому, творче на четвертому, п'ятому і особливо на етапі підготовки дипломних робіт);
- мати гнучкі освітні програми.

Інноваційна діяльність музичних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів торкається фундаментальних аспектів реорганізації сучасної музично-педагогічної освіти і спрямована на:

- визнання самоцінності людської особистості як носія високих гуманістичних начал і музично-естетичних цінностей;
- усвідомлення права особистості на вільний розвиток;
- уявлення про розвиток професійних якостей особистості вчителя музики, розуміння необхідності професійного самовдосконалення;
- розвиток художньо-естетичної культури як комплексу якостей особистості.

Вищий музично-педагогічний навчальний заклад, що є центром РСПП ставить за мету процес професійного розвитку особистості майбутнього вчителя музики, розкриття його індивідуальних можливостей, його самоактуалізацію. Це забезпечується вирішенням багатьох конкретних завдань:

- створити необхідні передумови для задоволення потреб майбутнього вчителя музики в активності, розширенні інформації, для формування відчуття психологічної захищеності;

– надати максимально кожному студенту можливість самоутверджуватися в найбільш значущих для нього сферах художньо-педагогічної та музично-естетичної діяльності, що розкривають його індивідуальні якості і здібності;

– підтримати специфічне етично-емоційне поле, ввести стиль взаємостосунків, що забезпечують любов і пошану до особистості кожного студента і викладача;

– орієнтувати на перспективу професійного розвитку майбутнього вчителя музики.

Основними принципами навчально-виховного процесу музично-педагогічних факультетів виступають наступні:

– визнання самобутності особистості майбутнього вчителя музики як педагога і музиканта;

– урахування унікальності особистості студента його індивідуальних якостей;

– пріоритет особистого професійного розвитку, при якому навчання виступає як засіб розвитку особистості, а не як самоціль професійної підготовки;

– орієнтація на зону найближчого розвитку кожного студента, що забезпечує максимальну ефективність його саморуку, саморозвитку, самовиховання;

– орієнтація на внутрішню мотивацію професійного розвитку майбутнього вчителя музики;

– емоційно-ціннісна орієнтація професійної підготовки вчителя музики на єдність інтелектуальної і почуттєвої сфери, що досягається підтримкою особливого характеру системи відносин у системі «викладач-музикант-студент».

На реалізацію даної мети повинна бути спрямована науково-методична і виховна діяльність колективу за такими основними напрямками:

– формування нового змісту мистецької освіти, що відповідає вимогам сучасності і майбутнього;

– моделювання навчально-виховного процесу на засадах особистісно орієнтованої музично-педагогічної освіти, художньо-естетичного розвитку особистості майбутнього вчителя музики;

– цілісна єдність гуманітарного, художньо-естетичного і спеціального фахового знання в галузі мистецтва і зокрема музики;

– розкриття розумових, духовних і музичних здібностей, виховання почуттєвості й примноження етично-духовної сили;

– систематичне самовдосконалення, неперервність професійного розвитку.

Аналіз наукової літератури і дослідження інноваційного досвіду дозволяють зробити висновок про те, що провідними тенденціями функціонування вищого мистецького навчального закладу як центральної ланки розвивального освітнього середовища вважається:

– розширення попиту на ВНЗ, що формують розвивальне освітнє середовище, у зв'язку із зростанням їх ролі як багатофункціональних освітніх установ, які здійснюють гнучкішу професійну підготовку і реалізацію перспективних навчальних програм;

– регіоналізація (тісний взаємозв'язок ВНЗ з регіональною інфраструктурою і оперативне задоволення її потреб);

– конкурентоспроможність ВНЗ, що функціонують як розвивальне освітнє середовища і створюють найбільш сприятливий режим життєдіяльності, що відповідає вимогам особистісно орієнтованого освітнього процесу;

– багаторівневність, широка диференціація змісту освіти даних навчальних закладів при збереженні базових компонентів навчальних програм.

Важливою умовою формування РСПП є авторитетність його професорсько-викладацького складу. Поняття «авторитетність» ми застосовуємо тут як інтегральний показник, що об'єднує здобутки і напрацювання ВНЗ, його імідж у регіональному масштабі,

але головне для його студентів це особистісні і професійні «достоїнства» (С. Гончаренко) педагогічної спільноти навчального закладу, авторитет викладачів [3, с. 376].

У колективній монографії «Педагогічна спільнота: психосоціальний аспект» стверджується, що авторитет учителя як особливий вимір його морально-практичних вчинків пов'язаний із властивостями, рисами самої особистості, її, зокрема, цінностями, ціннісними орієнтаціями. Він окреслює той особливий, єдино можливий простір морально-практичних вчинків індивіда, де останній, власне, і життєдіє - відповідально чи безвідповідально. Автори монографії підкреслюють, що авторитет - важливий, однак недостатньо задіяний соціально-психологічний ресурс педагогічної спільноти. Відродження високого суспільного авторитету, статусу педагога і вченого є одним із пріоритетних завдань. І справді, лише Особистість може виховати Особистість [5, с. 12-13].

Слушне судження, на нашу думку, висловив дослідник поняття «авторитет» В. Богданов. Розглядаючи його як предмет соціально-філософського аналізу, він стверджує: «Поняття «авторитет» слугує ефективним методологічним інструментом аналізу і класифікації реальних і уявних авторитетів, розмежування авторитетності й авторитаризму, що уможлиблює вибудувану ієрархію авторитетів, розкриття реальних механізмів створення й функціонування особистісних та суспільних авторитетів» [1, с. 11].

Авторитет викладача як показник високого рівня його соціального визнання створює особливі умови спілкування-взаємодії у системі «викладач-музика-студент». Це підґрунтя для мотивації і регулювання відносин у спільній музично-педагогічній діяльності. Студенти з довірою ставляться до викладача, якщо це щира, толерантна, тямуща, обізнана, знаюча, цікава особистість.

Викладач може демонструвати високий рівень знань галузі мистецтва і виконавської музичної майстерності, але авторитету при цьому, на жаль, може не мати. Обізнаність із структурою авторитету викладача, його функціями дає можливість збагнути увесь спектр необхідних знань, умінь, навичок, людських та професійних якостей для власних домагань долати труднощі зростання та з часом стати врівень з досвідченими, авторитетними педагогами.

Головним елементом психологічного механізму розвитку професійних якостей вчителя музики в умовах формування РСПП виступає рефлексія професійного розвитку особистості та її спрямованість на усвідомлення корисності і необхідності спілкування-взаємодії в освітньому середовищі з метою самовдосконалення. Вони є і спосіб, і умова, і форма культурно-історичного відтворення соціального досвіду. Соціальний досвід може бути засвоєний студентом за умови усвідомлення себе як члена мистецької і педагогічної спільноти. Рівень професійної підготовки майбутнього вчителя музики значною мірою залежить від розуміння свого внутрішнього світу, від сформованості психологічних установок на себе. Навколишній світ, взаємодія з людьми, творчі акти як основа музично-естетичної і художньо-педагогічної діяльності сприймаються ним через призму «Я-концепції».

Розвивальне освітнє середовище, розглянуте в контексті музичної педагогіки, зобов'язує виділити як мінімум три основні параметри своєї значущості для процесу професійної підготовки майбутнього вчителя музики.

По-перше, це параметр цілепокладання. Становлення нового розуміння мети професійної підготовки припускає широкий погляд на життєве самовизначення фахівця, на виділення як мети виховання самореалізації майбутнім учителем музики своїх творчих сил і здібностей відповідно до потреб суспільства, на осмислення того, що виховують не тільки викладачі, а те соціокультурне, духовне середовище, відносини, що склалися, в які реально включений студент. Важливо розуміння, що до цієї мети кожен вихованець піде своїм шляхом.

Таке трактування мети професійної підготовки вчителя музики прямо орієнтує на розуміння РСПП як спеціально організованого художньо-естетичного і музично-педагогічного простору, що надає кожному включеному в нього суб'єкту широкий простір для оптимального розвитку і адекватної самореалізації професійних якостей як базової основи особистості вчителя музики.

Другий параметр - осмислення РСПП як педагогічного явища, що виступає умовою розвитку професійних якостей майбутнього фахівця, пов'язаний з сучасними пошуками в галузі нового змісту музичної освіти. Визнання пріоритету історично визнаних музично-естетичних цінностей, усвідомлення ролі художньо-педагогічної творчості як вирішального чинника особистісного перетворення вимагає обґрунтування аксіологічних орієнтирів цього процесу, визначення способів включення особистості у національний і загальнолюдський творчий досвід.

Третій параметр у розгляді РСПП з позицій педагогічної науки і музичного мистецтва визначається пошуком результативних способів творчого привласнення особистістю загальнолюдської, художньо-естетичної, музичної і педагогічної культури. В зв'язку з цим вимагає спеціального психолого-педагогічного осмислення технологія формування РСПП, як і технологія створення спеціальних художньо-педагогічних ситуацій, що дозволяють студенту пережити і прийняти позицію суб'єкта музично-педагогічної діяльності.

Пошук технологій, що дозволяють ефективно використовувати РОС як умову професійної підготовки майбутнього вчителя музики, повинен враховувати наступні положення:

- процесом розвитку професійних якостей майбутнього вчителя музики можна управляти;
- умовою цього управління є спеціально організоване педагогами розвивальне освітнє середовище, що створює широкий спектр для музично-педагогічної діяльності всіх включених в неї суб'єктів, моделює в ширшому плані організацію всього способу їх життя, активного спілкування-взаємодії;
- щоб досягти цього, педагог повинен знати не тільки технологію професійної підготовки вчителя музики, але й орієнтуватися у розвивальних можливостях музично-педагогічної діяльності, уміти створити умови для максимального використання цих можливостей;
- процес розвитку професійних якостей майбутнього вчителя музики є двостороннім де вимагаються зусилля як викладача так і студента;
- формування РСПП також є двостороннім процесом де викладач і студент кожен відповідно до своїх ціннісних уявлень і переваг обирає коло близького і віддаленого спілкування-взаємодії і той чи інший викладач може потрапити у референтну групу обрану студентом, а дехто в неї не потрапляє. Зауважимо, що референтна група має можливості безпосереднього впливу, а ефективність впливу інших осіб може бути лише опосередкованою, або взагалі поставлена під сумнів.

Отже, розвивальне середовище професійної підготовки на мистецьких факультетах вузів може бути представлене як інтегрована система поетапної професійної підготовки: музична школа - мистецький коледж - мистецький ВНЗ (музично-педагогічний факультет), студентська група, окремий студентський художній колектив. Вони різні за організаційною структурою. Але об'єднує їх те, що всі вони є спеціально організованим соціокультурним і художньо-педагогічним (професійно-освітнім) простором, що створює сукупність якісно різних умов і розвитку всіх включених в неї суб'єктів.

Література:

1. Богданов В.С. Авторитет як предмет соціально-філософського аналізу. Автореф. дис. доктора філос. наук. -К., 1997.-С.И.
2. Галузяк В.М., Сметанский Н.И. Проблема личностной референтности педагога // Педагогика, 1998, №3.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997. - С.376.
4. Павлов Н. Проектирование образовательной сферы и сообщества в малом городе // Новые ценности образования.— Выпуск № 5. М.: Инноватор, 1996. - С. 29-40.
5. Педагогічна спільнота: психосоціальний аспект. Колективна монографія. // За ред. О.А.Донченко. - К., 2007. - С. 12- 13.
6. Петровский А.В. К пониманию творческой активности субъекта. // Семинар по методологическим проблемам творчества / Под ред. М.Г.Ярошевского.— М.: Педагогика, 1974.
7. Рапацкая Л.О. Формирование художественной культуры учителя музыки. - М.: Прометей, 1991. -С.4.
8. Ешмор Р. Сообщество, которое учит и учится // Новые ценности образования.— Выпуск № 5.— М.: Инноватор, 1996. - С.65-66.

У статті обґрунтовується сутність педагогічних і музично-естетичних вимог до розвивального середовища професійної підготовки майбутнього вчителя музики. Проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід присвячений ефективності роботи учбових закладів, виявлені умови, завдання, особливості, варіанти, характеристики модернізації розвивального середовища професійної підготовки.

Ключові слова: розвивальне освітнє середовище, культурне середовище, розвивальне середовище професійної підготовки.

В статье обосновывается сущность педагогических и музыкально - эстетических требований к развивающей среде профессиональной подготовки будущего учителя музыки. Проанализирован отечественный и зарубежный опыт посвященный эффективности работы учебных заведений, выявлены условия, задания, особенности, варианты, характеристики модернизации развивающей среды профессиональной подготовки.

Ключевые слова: развивающая образовательная среда, культурная среда, развивающая среда профессиональной подготовки.

In the article essence is grounded pedagogical and musically-aesthetic requirements to the developing environment of professional preparation of future music master. Domestic and foreign experience is analysed sacred to efficiency robots of educational establishments, terms, tasks, features, variants, descriptions of modernization of developing environment of professional preparation, are educed.

Keywords: developing educational environment, cultural environment, developing environment of professional preparation.

УДК 378:004:53 (07)

ББК 74.58+32.973.202+22.3 р 30

В.М. Бойчук, Н.О. Яременко

м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ

Актуальність дослідження. Сьогодні випускник педагогічного вищого навчального закладу повинен мати не тільки професійні знання, навички і уміння в обраній ним галузі діяльності, а й мати достатню фундаментальну освіту, бути здатним самостійно будувати на цьому фундаменті нове конкретне знання відповідно до нових умов. Україні необхідні вчителі з аналітичним стилем мислення, націленістю на вдосконалення навчального процесу, використання сучасних педагогічних технологій та впровадження комп'ютерних технологій навчання. Сучасні завдання професійної підготовки вчителя фізики мають на меті переорієнтацію діяльності викладача від інформаційної до організаційної, що спрямована на керівництво навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Реалізації цих завдань сприяє впровадження інформаційних технологій навчання, які розглядаємо як методологію та